CZU: 821.135.1(478).09(092)
ORCID: 0000-0002-3424-1588

Alexandru BURLACU
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chişinău)

PETRU CĂRARE: „SĂGEȚI” INOCENT DISIDENTE

Petru Cărare: „arrows” innocent dissents

Abstract: In the literature Romanian of Bessarabia from the 1960s to the 80s of the last century, Peter Path illustrates the type of dissident writer. In the most accomplished volume „Arrows” (1972), the poet is distinguished by several subversive epigrams, which is why the book was stolen from bookstores. Among the favorite themes are the drama of alienation, the destiny of the Romanian language in the space between Prut and Nistru, the humble existence of the little man, all of which, under the conditions of political censorship, are expressed inventively, in an indirect form, with contextual ambiguities and much courage in the time of the totalitarian regime.
Keywords: poetry, aesthetic rehabilitation, epigram, parody, histrion, mime, political censorship.

Rezumat. În literatura română din Basarabia din anii ’60-’80 ai secolului trecut, Petru Cărare ilustrează tipul scriitorului disident. În cel mai realizat volum *Săgeți* (1972), poetul se remarcă prin câteva epigrame subversive, motiv pentru care cartea a fost sustrasă din librării. Dintre temele favorite se evidențiază drama înstrăinării, destinul limbii române în spațiul dintre Prut și Nistru, existența umilă a omului mic. Toate acestea, în condițiile cenzurii politice,sunt exprimate inventiv, într-o formă indirectă, cu ambiguități contextuale și mult curaj pe vremea regimului totalitar.
Cuvinte-cheie: poezie, reabilitarea esteticului, epigramă, parodie, histrion, mim, cenzură politică.

După „cortina de fier”, în a doua jumătate a secolului trecut, ia amploare literatura disidentă, un fenomen aproape nesperat sau total necunoscut plaiului mioritic. La marginea imperiului, repercusiunile campaniilor de la Centru se resimt cu întârziere pentru că după *Numele tău* (1968) de Grigore Vieru şi *Sînt verb* (1968) de Liviu Damian, volume cu câteva texte subversive, mai apar în inerţia reabilitării şi resurecţiei esteticului *Aripi pentru Manole* (1969) de Gheorghe Vodă, *Firul Ariadnei* (1970) de Anatol Ciocanu, *Melodica* (1971) de Dumitru Matcovschi, de fapt, o rescriere a *Descântecelor de alb*

BDD-A31586 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:25 UTC)

şi negru (1969), arestate, se încheie, vorba lui Em. Galaicu Păun, „primăvara praghează” a literaturii române din Basarabia. Volumul *Săgeţi* (1972) de Petru Cărare, retras din vânzare, marchează deja ofensiva în forţă a cenzurii.

Despre Petru Cărare, venit din Zaimul lui Mateevici, s-au spus mai toate lucrurile care îl caracterizează şi îl diferenţiază între ceilalţi şaizecişti basarabeni. Colegii de breaslă i-au remarcat luciditatea şi isteţimea epigramei, buna stăpânire a parodiei, umorul spontan, ironia caustică etc. Este însă contestat de critica oficială, înainte de toate, pentru curajul recalcitrant, satira batjocoritoare a noii societăţi. Unii contemporani au vorbit de disidenţa poeziei sale. Petru Cărare „a fost de la bun început un os în gâtul regimului” (Ion Ciocanu); el „poate fi considerat pe drept un disident sadea al anilor ′60 - ′70” (Ion Ungureanu); „ne-a dat o comedie a prostiei umane” (Mihai Cimpoi). Modelul Topârceanu e cât se poate de evident în parodii.

***Săgeţi* şi ţinte**. Recitite astăzi, unele dintre ele nu şi-au pierdut prospeţimea de odinioară şi mai pot fi savurate mai cu seamă de către cititorul iniţiat cu realităţile de pe timpul regimului de ocupaţie. Cu mare ecou în epocă e *Scrisoare mamei* (1956), poem care i-a amânat debutul editorial (*Soare cu dinţi*, 1962). Poemul „a văzut lumina tiparului abia peste 33 de ani”, dar a circulat ca o creaţie folclorică, recitat la întâlnirile cu cititorii: „Mi-i sărac serviciu-n fapte,/ Ce să-ţi spun? Mă port modern:/ Vin la nouă, plec la şapte/ Şi-s cu grad de subaltern./ N-am să caut pete-n soare,/ Dar spun drept – ca jurnalist,/ Nu că n-am nici o valoare,/ Pur şi simplu, nu exist.// Nu am drept să scocior tină/ Şi să nasc idee nouă,/ Pot să critic o găină,/ Când aceasta nu se ouă”.

Este printre primii poeţi care, în condiţii vitrege, pune la ordinea de zi soarta limbii române în spaţiul dintre Prut şi Nistru: „Tipi destui în capitală/ Ne tot strâmbă vechiul grai;/ De prin hăuri dau năvală/ Straturi verzi de mucegai”. Poemul exprimă, scrâşnind din dinţi, durerea feciorului de ţăran orăşenizat, intelectul în prima generaţie cu un destin tipic basarabeanului străin la el acasă: „Alţii vin de nu ştiu unde/ Şi te miri de cum răzbat,/ Dar primesc în trei secunde/ Locuinţe de la stat.// Şi sub pălării de fetru/ Nu se-ntrebă de-s mai tari:/ Sunt mai groşi în diametru –/ Au şi camere mai mari.// Iar mie dacă-mi vine/ Vreun prieten de la ţară/ Eu îl culc în pat la mine/ Şi mă duc să dorm la gară…” („Scrisoare mamei”).

Cel mai realizat volum este *Săgeţi* (1972), aici se găsesc câteva epigrame subversive, motiv pentru care cartea a fost sustrasă din librării. Drama înstrăinării este exprimată cu luciditate şi multă îndrăzneală pentru vremea ceea:

„În stânga vecini,
În dreapta vecini,
Deasupra vecini,
Dedesubt vecini, –
Şi toţi sunt străini
Veniţi de departe.
Străini în faţă,
Străini în spate.

BDD-A31586 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:25 UTC)

Și numai frații departe,
Și numai surorile în lume.
Și mama în casa pustie,
Și tata sub crucea din deal...”
(*Înstrăinare*).

Ideea libertății în societatea totalitară e că

„Liber ești să stai în cușcă”:
„Leule, avem fârtate,
Cam aceeași libertate,
Libertate fără cușcă.

Libertate, cum am zis:
Tu închis și eu închis;
Însă, frate, ce-aș uita:
Cușca mea e-n cușca ta”
(*De-ale circului*).

Poezia cotidianului tematizează existența umilă a plebeului: „Mai marii voștri fac ce vor,/ Iar voi, iști mici, o plebe sclavă,/ Oricât de neagră fapta lor,/ O ridicați orbește-n slavă.// Când voi trăiți mereu plecați,/ Oftarea voastră e deșartă./ Cât fruntea n-o c-o ridicați,/ Nu meritați o altă soartă” (*Plebeilor*).

Spovada unui învins din pieile-roșii este o aluzie străvezie la destinul românilor din stânga Prutului: „O, zeul meu, când m-ai făcut,/ Ce aluat ai pus în mine,/ Doar la străini de-mi caut scut,/ Spus fiind, să mă simt bine?/ De ce mi-i frate un străin?/ Au nu e semn că neamul piere?/ Stăpânul nou să-l gudur blând, -/ Acesta mi-i pe lume rostul?/ O, Doamne, ce-ai gândit Tu, când/ Ai zămislit și neamul nostru?”.

Oaspetele nepoftit e un poem care nu și-a pierdut actualitatea și cu rezonanță în epocă:

„Noi avem un hoț în casă
Noi cu hoțul stăm la masă, –
Ne-a ieșit mai ieri în cale
Cu idei și cu pistoale
Și-acum să ne ia se-ndură
Și bucata de la gură
Și-ncă altă noutate:
Ești dator să-i spui și frate.
Dar să-i dai, în loc de pită –
Un calup de dinamită!
Scurgă-se pe râu la vale,

BDD-A31586 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:25 UTC)

În al gloanțelor rafale,
În a gloanțelor rafale,
Cu idei și cu pistoale”.

Histrion și mim. Petru Cărare „intră mimetic în pielea personajelor din fauna literaților”, persiflându-le „metehnele și timbrul stilistic” (Adrian Dinu Rachieru). Multe dintre parodii au devenit celebre:

„Când văd un pahar cu vin,
Scot căciula și mă-nchin;
Când văd numai un pahar,
Mă închin mai mult fugar;

Dar plec jos smerita frunte,
Când văd două și mai multe
Și pân-la pământ mă plec,
Când văd un butoi întreg!

Ș-apoi cum să nu te pleci
Drept gârliciul unui beci!
Te tot pleci și te închini,
Până ieși din beci pe mâini…

Când văd un pahar cu vin,
Scot căciula și mă-nchin.
Nu-l închin c-așa se cere,
Ci să nu-l iau n-am putere,

Căci mă-ndeamnă toți așa:
Ori îl bei ori nu-l lăsa!
Când văd un păhar cu vin,
Scot căciula și-l închin,

Iar Moldova-i țară mare:
Tot butoaie și pahare!
Deci cât umblu, până sar
Țin căciula subțioară.

Și cât umblu, îmi dau samă
Că Moldova-i toată-o cramă.
Ține-i, doamne, veșnic harul!
Jos căciula, sus paharul!”
(*Căciula și paharul* după Petru Zadnipru).

BDD-A31586 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:25 UTC)

Nicolai Costenco este parodiat exaltând anumite locuri comune, ticuri verbale, absurdități, viziuni burlești: „Tragi un urcior, tragi două, trei ulcioare/ Și dintr-o dată parcă ți se pare/ Că însuși globul pământesc e un butoi/ Cu cepul în republică la noi” (*Să fie-al naibii cel care nu bea!*) sau și mai la vedere în *Mândra mea* cu neaoșisme și regionalisme stridente: „Mândra mea are mărgele/ Și bariz cu picățele,/ Dar i-i frică de păcat:/ Doarme singură în pat.// Ea șoldanele rotunde/ Sub cămașă le ascunde,/ Cămașă de borangic,/ Pe desubt – mai mult nimic.// Dorul meu o ia cu-ncetul,/ Iar eu singur dau de-a dreptul:/ – Mândro, stai să-ți pun ventuze/ Mai pe umeri, mai pe buze.// Luna, țață curioasă,/ Stă să vadă ce-o să iasă./ – Haide, mândro, ce mai stai?/ Ori dă-i drumul ori nu dăi?// Trag perdica la o parte,/ Mândra zice: – Nu se poate! –/ Ați văzut ce pui de drac!/ Zi, Moldovă, ce să fac?”.

Naivitatea simulată salvează aparența spiritului de finețe: „Să te seduc? Dar cum se poate?/ Ar fi o crimă, pare-mi-se,/ Să tragi și-un foc într-o cetate/ Ce-ți stă cu porțile deschise” (*Uneia)*. Poanta aruncă lumini noi în cele mai izbutite epigrame scrise la ordinea de zi. „Stabilitatea” e văzută în dezbinare: „Frig în casă, patul rece,/ Iarna vine, toamna trece,/ Doar un lucru-i permanent:/ Dezbinarea-n parlament” (*Stabilitate*).

Cu o sănătoasă vervă satirică sunt tratați vanitoșii, corupții, proștii, reprezentanții tuturor categoriilor sociale. La urma urmelor, „râsul și plânsul” lui Petru Cărare este o trecere histrionică în revistă a celor mai felurite vicii ale lumii de azi.

BDD-A31586 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:25 UTC)